

OFFPRINT FROM

**HEBREW
HIGHER
EDUCATION**

A Journal for Methodology and Pedagogy
in the University Teaching of
Hebrew Language and Literature

VOLUME 13 (2010)

ADINA OFEK, Editor
NANCY EZER, Book Review Editor

Published at the University of Wisconsin-Madison
by the National Association of Professors of Hebrew
in Institutions of Higher Learning
איגוד הפרופסורים לעברית בארצות-הברית

"ישראל בקיצור" (Israel in Shorts): הוראת השפה העברית והתרבות הישראלית דרך תוכנית הטלוויזיה בטיפול וסרטים ישראלים קצרים

דלית כץ

אוניברסיטת וויליאן, קונטיקוט

לאחרונה זכו תוכניות טלוויזיה ישראליות בכלל וסדרת הטלוויזיה בטיפול בפרט, לחשיפה בינלאומית כאשר דיאן ויסט זכתה בפרס האמי לשחקנית הטובה ביותר לשנת 2008 בעד העיבוד האמרקאי של הסדרה הישראלית בטיפול, ואילו גיבור הסידרה, גבריאל בירן, היה מועמד לשחקן הטוב ביותר. ההצלחה של בטיפול בנוסף למאפיינים המיוחדים של הסדרה (המבוססת על דיאלוגים בין מטפל ומטופל ומדוברת בקצב דיבור איטי ומעורר מחשבה), מעלה את השאלה האם אפשר להשתמש בסדרת הטלוויזיה הזאת ובסדרות טלוויזיה אחרות, ואפילו בסרטים ישראלים קצרים, להוראת עברית ברמת המתקדמים. המתכונת הקצרה של סדרות הטלוויזיה והסרטים מתאימה במיוחד להוראת עברית לסטודנטים שכבר יש להם רקע משמעותי בשפה העברית ויכולים להבין את המתרחש בעזרת כתוביות באנגלית או בעברית בהתאם לרמתם.

באוניברסיטת וויליאן סטודנטים מתחילים את לימודי העברית בשנה הראשונה במשך שני סמסטרס. שלוש שעות שבועיות בכיתה בנוסף לשעות לימוד עצמאיות הכוללות בין השאר תירגול במעבדה. בשנה השנייה הסטודנטים ממשיכים באותה המתכונת, כלומר אותו מספר שעות שבועיות, ואילו בשנה השלישית סטודנטים יכולים להירשם לסמינר בעברית על לימוד ספרות עברית במקור. אם כך המספר המקסימלי של סמסטרס בעברית שסטודנטים יכולים לקחת הוא חמישה. במציאות יש יותר ויותר סטודנטים המעוניינים להמשיך את לימודי העברית מעבר לקורסים אלה משום שהם מתכננים לבקר בארץ ואולי אפילו ללמוד באוניברסיטאות ישראליות. כדי לענות על הצורך הזה ולהתגבר על ההגבלה של האוניברסיטה ללמד רק חמישה קורסים בשנה, החלטתי להציע קבוצת הוראה עצמאית (tutorial) כהזדמנות לסטודנטים להמשיך בלימודי העברית ולהרחיבם. ברמה הזאת שהיא הרמה הגבוהה ביותר בעברית באוניברסיטת וויליאן הסטודנטים לרוב מחפשים אתגרים וחינוך בהוראת השפה העברית. המספר המצומצם של התלמידים ברמה הזאת (שכלל תשעה סטודנטים) בנוסף למוטיבציה גבוהה, סקרנות ונכונות להשקיע היו גורמים חשובים בעיצוב תוכנית הלימודים. אם כך, זאת לא מתכונת של קורס אלא מה שהאוניברסיטה מסווגת כ"טוטוריאלי", קבוצת הוראה, שבדומה לקורס כוללת מפגש עם סטודנטים לפחות פעם אחת בשבוע עם צפיות להכנה עצמאית מוגברת של חומר הלימוד מחוץ לכיתה. (כאן ראוי לציין שאף על פי שהנסיון הנוכחי שאני מתארת כאן התרכז בקבוצת הוראה עצמאית, אפשר גם לישים את העקרונות האלה בכל מתכונת אחרת).

בגלל הנושא המיוחד של קבוצת ההוראה, תוכניות טלוויזיה וסרטים קצרים, היה ברור שלא אוכל להשתמש בספר לימוד. ולכן, במקום ספר לימוד החלטתי להשתמש בטקסטים ויזואליים או כתובים שגם יעשירו את השפה העברית מבחינת אוצר מילים, מבנים תחבירים וכו', וגם יעבירו מסרים כמו ערכים ודפוסי דיבור ומחשבה המאפיינים

את התרבות הישראלית העכשווית. בנוסף על כך, תכנתי שתוכנית הלימודים תהיה קשורה לאירועים תרבותיים מחוץ לכיתה שיהיו פתוחים לא רק לסטודנטים לעברית אלא גם לקהילה האוניברסיטאית גם לקהילה היהודית וגם לקהל הרחב. לשם כך תכנתי סדרה תרבותית בשם ישראל בקיצור, *Israel in Shorts*. בכותרת הזאת באנגלית יש משחק מילים בשל הפורמט הקצר של סרטי הטלוויזיה והסרטים הקצרים וגם, עם גוון של הומור, אפשר לדמיין את ישראל ב"שורטס" מכנסים קצרים. חשבת שהכותרת ממצה את האופי המיוחד של הסדרה הזאת שבה אפשר לשמוע עברית (ולקרוא בכתוביות אנגליות אם יש צורך) וגם ללמוד על התרבות הישראלית. הסדרה הזאת כללה שלושה מפגשים מחוץ לכיתה שכל הסטודנטים היו צריכים להיות נוכחים בהם. שני מפגשים היו מתוכננים סביב סדרת הטלוויזיה בטיפול כאשר בכל מפגש הוקרנו שני פרקים של אותה הדמות בטיפול, ומפגש נוסף שבו הוקרן העיבוד הקולנועי לחמישה ספורים קצרים של הסופר אתגר קרת בשם \$9.99. המשימה הבאה היתה לקשר את הסדרה התרבותית עם הוראת העברית גם על ידי שימוש בטקסטים מתאימים, תרגילי הכנה וסיכום, וגם על ידי שילוב של מרצה אורח בסדרה ובשיעורים לעברית. לשם כך ניצלתי את העובדה שאוניברסיטת וויליאן כבר הזמינה את התסרטי הראשי של בטיפול, אורי סיון, לדבר אחרי כל הקרנה ציבורית של בטיפול והזמנתי אותו לבקר ולדבר בעברית על עבודתו עם הסטודנטים לעברית. באותה צורה גם שילבתי את הביקור של אתגר קרת אחרי ההקרנה של הסרט שלו עם מפגש של סטודנטים שבו הסטודנטים שאלו שאלות בעברית הקשורות לעבודתו של המרצה. בעצם כל תוכנית הלימודים נבנתה מסביב לטקסטים שהראנו בסדרה התרבותית וסביב ביקורי המרצים האורחים וסביבם גם נבנו מטלות מסוימות שנועדו לחזק והרחיב את הידע בעברית, עליהן אפרט להלן.

מבחינה כרונולוגית האירוע התרבותי הראשון היה ההקרנה של הסרט \$9.99. הסרט הזה הוא עיבוד בשפה האנגלית של הבמאית טטיה רוזנברג של הסיפורים הבאים של קרת: עבור 19.99, לשבור את החזיר, חור בקיר, שוני וגילוח יחצות. לפני ההקרנה של הסרט \$9.99 הסטודנטים קראו בבית את חמשת הסיפורים האלה כפעולת הכנה. השפה הישירה והמדוברת של קרת דיברה ללבם ועוררה בקרבם ענין רב. אחרי ההקרנה הסטודנטים כתבו והדפיסו בעברית השוואה מפורטת בין הסיפורים הכתובים לבין העיבוד הקולנועי שלהם. בהשוואה הזאת הם פירטו את השונה והדומה וכמו כן הביעו העדפה מנומקת לגבי הפורמט (הכתוב או הויזואלי) שהם העדיפו. כדי לחדש ולשמור על הענין גם הקרנו סרט קצר שנעשה על ידי אתגר קרת ושירה גפן בשביל האומות המאוחדות על נושא המחסומים שהפלסטינים צריכים לחצות כדי לעבור ממקום למקום. הסרט התקשר יפה לסיפור של קרת שהם כבר קראו דרוך ונצור שגם הוא עוסק בנושא היחסים המסובכים בין חיל ישראלי לבין חיל פלסטיני. ההשוואה בין הסיפורים עודדה את הסטודנטים להשתמש ביכולות לשוניות גבוהות שהפתיעו (כפי שכמה סטודנטים התוודו בפניי) גם אותם.

דרך סרטים ישראלים יצא לימוד העברית מהתחום הסגור של ספר לימוד אל העולם הרחב. עברית נעשתה שפה חיה דינמית ומאתגרת. סטודנטים רצו להשקיע ובגלל הענין שלהם האיכות של כל עבודה השתפרה בהדרגה. הסטודנטים נהנו מן

הסגנון האירוני, כפלי משמעות, ומן ההומור השחור המאפיינים את הכתיבה של קרת ואת תגובותיו למצב הפוליטי המסובך בארץ, מצב שבו אין מנצחים ואין מנוצחים: לא החיל הישראלי המשועמם המקבל פקודות מהקצין שלו (אבל רוצה רק ללכת הביתה) ולא הסוחר הפלסטיני שרוצה לחצות את המחסום כדי למכור את הפירות שלו. בהקשר הזה נלמדה המילה "המצב" כמילת מפתח שבה משתמשים הישראלים לתיאור המצב הפוליטי, והסטודנטים האמריקאים הופתעו לדעת עד כמה הישראלים מעורבים במצב הפוליטי ובמגוון הדיעות הפוליטיות בארץ.

שני האירועים הבאים בסדרה ישראל בקיצור התמקדו בישראל בטיפול. כלומר בטיפול

הפסיכולוגי של כמה דמויות ישראליות מיצגות בסדרת הטלוויזיה בטיפול. באירוע הראשון הוקרנו שני פרקים מהעונה הראשונה של בטיפול עם כתוביות באנגלית ואילו באירוע הבא הוקרנו עוד שני פרקים גם הם עם כתוביות באנגלית של דמות אחרת מהעונה השניה של בטיפול.

אורי סיון דיבר על ההבדלים בין העונה הראשונה, העונה הדרמטית, לבין העונה השניה, העונה הפסיכולוגית. לפני ההקרנה הוסברה לקהל המתכונת המיוחדת של הסדרה שבנויה מסביב למטפל, אסי דין, ופגישה עם מטופלת כל יום בשבוע כאשר ביום השישי הוא נפגש להדרכה עם הפסיכולוגית שלו, גילה אלמגור. המתכונת היחודית של בטיפול המבוססת על דיאלוגים בין המטפל לבין המטופלים שלו יוצרת חשיפה מרבית לשפה העברית. אומנם היו כתוביות באנגלית בהקרנה הכללית, אבל הסטודנטים נתבקשו להקשיב לעברית (במידת האפשר) בזמן שהם קוראים את הכתוביות באנגלית. לעומת זאת כאשר צפינו בכיתה באותם הפרקים הקפדתי שיהיו רק כתוביות בעברית. כך הסטודנטים שכבר הכירו את התוכן של הפרקים יכלו להתרכז באופן בו זמנית בפיתוח ביכולת ההקשבה ויכולת הקריאה. למרות שלא היו פעולות בפרקים האלה בכל זאת הכתיבה המעולה והאיכותית של הדיאלוגים יצרה מתח ועניין שהביאו סטודנטים לא מעטים להמשיך ולצפות בפרקים נוספים בזמנם הפנוי. ראינו שהעניין בחומר התרבותי יצר מוטבציה בקרב הסטודנטים להתגבר על מחסומי שפה זרה כדי להמשיך ולצפות בסדרה. בנוסף לפרקים שהסטודנטים צפו בהם בסדרה התרבותית, הסטודנטים צפו כל שבוע בפרק אחד עם כתוביות בעברית כמטלה עצמאית. כל פרק נמשך 30 דקות אבל לעיתים קרובות הסטודנטים צפו באותו הפרק לפחות פעמיים כאשר לעיתים קרובות הם עצרו בקטע קשה להבנה וצפו בו שוב ושוב.

כדי לשפר את מיומנויות השפה העברית על בסיס אישי וכדי לעקוב אחר ההתקדמות של כל סטודנט וכל סטודנטית במשך הסמסטר, ביקשתי מכל הסטודנטים ליצור תיק עבודות. תיק העבודות כלל את כל העבודות השבועיות שנכתבו במשך הסמסטר. לכל עבודה היה ציון זמני שהפך להיות קבוע רק אחרי שהסטודנטים הגישו שוב את העבודה עם תיקוני הלשון. כמו כן הקפדתי שכל משימה תכיל 500 מילים, תודפס בעברית ותגוש בזמן. הציון הסופי חושב לפי ממוצע הציונים בתיק העבודות, השתתפות בפעילויות התרבותיות (צפייה בישראל בקיצור ופגישות עם מרצים אורחים), והצגה בעל פה של סדרת טלוויזיה אחת לכיתה לפי בחירת הסטודנט. לנוחות הסטודנטים, הספרייה של וויליאם רכשה את סדרת הטלוויזיה בטיפול ומרחק נגיעה,

סדרה ישראלית נוספת. כל סטודנט וכל סטודנטית בחרו פרק אחד מתוך שתי הסדרות האלה, צפו בו, בחרו קטעים להראות לכל הכיתה והכינו שאלות לדיון המבוססות על הקטעים שכל הכיתה צפתה בהם. תיק העבודות נועד לעבוד על מיומנות הכתיבה. הצפיה בתוכניות הטלוויזיה נועדה לעבוד על מיומנות השמיעה, ההרצאה לכיתה והפגישות עם מרצים אורחים, ילידי הארץ, נועדו לשפר את מיומנות הדיבור. כל הפגישות עם המרצים האורחים תוכננו מראש על ידי הסטודנטים שעליהם הוטלה המשימה להתכונן לדיון על ידי הכנת שאלות מראש וניהול שיחה עם המרצה. השיחה התבססה על ידע ואוצר מילים שנלמדו מחומר ההכנה בבית (קריאת הסיפורים וצפיה בתוכניות טלוויזיה) וגם על תוכן ההרצאה (באנגלית) לקהל הרחב. כפרויקט סיום הסטודנטים יצרו פרק חדש של בטיפול שהתבסס על הידע שהם רכשו במשך הסמסטר. אורך העבודה היה 750 מילים מודפסות והוא היה שווה מחצית מהציון הכללי. המחצית השניה של הציון הסופי היתה ממוצע של העבודות השבועיות והשתתפות בפעילויות תרבותיות מחוץ לכיתה. כמובן שניתן לשנות את האחוזים לפי בחירת המרצה

עד. עכשיו, תיארתי מודל דומה לשיטה שפיתחתי בקורסים לעברית ובו אני משלבת פעילות תרבותית בהוראת השפה. תיאור מפורט על הנושא ניתן למצוא במאמר שילוב פסטיבל סרטים ישראלים בהוראת העברית שפורסם ב"הדור". ההבדל העקרי הוא שהפעם השתמשתי בטקסטים תרבותיים במקום בספר לימוד. לדוגמא, קראנו את הסיפורים הקצרים של קרת וגם מאמרים מהאינטרנט ומהעתונות על סדרות טלוויזיה. מאמר אחד שהסטודנטים אהבו נקרא בשכפול. המאמר שנכתב על ידי מירב קריסטל ופורסם בידיעות אחרונות מתאר את העיבוד המילולי של רשות הכבלים האמרקאית HBO לטיפול. הגרסה האמרקאית שמרה על הטקסט הישראלי המקורי ולא יצרה התאמות תרבותיות ולכן, למרות הזכיה בפרסי האמי, הדמויות בגרסה האמרקאית מצטיירות כפחות חזקות ופחות משכנעות. מאמר אחר שקראנו, ממצאי מחקר: השפעת הסידרה בטיפול על עמדות הציבור בישראל לגבי טיפול פסיכולוגי שפורסם באתר האינטרנט של פסיכולוגים ישראלים מראה בברור את ההשפעה החיובית שהיתה לסדרת הטלוויזיה בטיפול על התפיסה של קבלת טיפול פסיכולוגי בציבור הרחב. הצופים בסדרה קיבלו בחיוב את הרעיון של טיפול פסיכולוגי לעומת אילו שלא צפו בה. המאמר גם מדגים בפירוט למה יותר מ-40% מהאנשים הזקוקים לטיפול פסיכולוגי לא פונים לקבלת הטיפול. הסטודנטים למדו שהישראלים לא מרגישים בנוח עם חשיפה עצמית, חוששים מטיפול פסיכולוגי, לא אוהבים את אות הקלון החברתי של המטופלים או פשוט לא יכולים לשלם בעד הטיפול. הסטודנטים האמרקאים התענינו ללמוד על הגישה הישראלית לטיפול פסיכולוגי ששונה מאוד מהגישה האמרקאית המעודדת טיפול כזה ותומכת בו. בהקשר הזה הסטודנטים רכשו מיומנויות לשוניות מיוחדות שאיפשרו להם לקחת אוצר מילים מתחום אחד ולהשתמש בו במצבים דרמטיים בתחומים אחרים. לדוגמא, בפסיכולוגיה משתמשים במונח מטפלת, למי שנותנת את הטיפול, ומטופלת, למי שמקבלת את הטיפול. באחד הפרקים, אחת הדמויות, ידן, טיס קרבי בצה"ל, משתמש במונח "לקוח" ולא "מטופל" כשהוא מתייחס למעמדו בטיפול. ידן מתעקש על המשמעות המסחרית והלא

מדעית של המילה לקוח שמשקפת את ראית עולמו על פיה ביחסים בינו לבין המטפל שלו, הוא הלקוח, הוא משלם בעד השירותים שהוא מקבל, ולכן לפי האימרה האמרקאית, הלקוח תמיד צודק.

סוג אחר של טקסטים תרבותיים לא כתובים שהשתמשתי בו היה סרטים ישראלים קצרים. במשך ארבעת הביקורים של אורי סיון בכיתה שלי (בנוסף למפגש השאלות בעברית אחרי כל הקרנה לקהל הרחב), הראנו סרטים קצרים משלושת בתי הספר לקולנוע בישראל. הסטודנטים הופתעו לגלות עד כמה שונה האדיאולוגיה המנחה של כל בית ספר שהושפעה גם מהמיקום הגאוגרפי של כל בית ספר. הסרטים מבית הספר סם שפיגל לקולנוע ולטלוויזיה בירושלים מתמקדים בדרמות רגשיות וגם ביחסים בין הורים לילדים. הסרטים עשויים היטב עם תשומת לב מיוחדת לפרטי פרטים. הסטודנטים צפו בסרט סוסי ים של ניר ברגמן. כמה מהסטודנטים זכרו את ניר ברגמן מהסרט כנפים שבורות שהקרנו בפסטיבל הסרטים הקודם וזה אפשר לנו לקשר בין הטלוויזיה לבין הקולנוע בישראל. ניר ברגמן גם כתב את התסריט לנעמה, הדמות הראשונה שבטיפול שהקרנו לקהל הרחב. נעמה (איילת זורר) היא סטודנטית לרפואה המתאהבת במטפל שלה. היא מיצגת דמות צברית טיפוסית שאוהבת לערער מוסכמות. הסרט שהראינו מבית הספר לקולנוע בתל אביב היה מלכה לב אדום של אתגר קרת. הסרט משקף אלמנטים תל אביבים טיפוסיים כמו שכונת פלורנטיין בתל אביב עם גוון בינלאומי כמו מוסיקת השנסון הצרפתית. בהמשך הסטודנטים צפו בסרט גול עצמי שהופק על ידי 'ספיר' בית ספר לקולנוע שממוקם בשדרות. הסרט הזה מתמקד בסיפורו של ילד שכדורגל הוא תשוקת חייו אבל, למזלו הרע, נמנעת ממנו האפשרות לשחק במשחק הגמר בגלל גול עצמי שהוא צבר במשחק הקודם. הסטודנטים הבחינו שהסרט הזה שונה מהסרטים האחרים בזה שהוא עוסק יותר בנושאים מחוץ למרכז, בדיוק כמו המקום הגאוגרפי של 'ספיר', ודווקא המיקום הזה מאפשר תפניות בלתי צפויות ומקום להתנסות יצירתית-אומנותית שונה.

פעילות אחרת שעשינו ביחד בכיתה ושכללה דיון על מילים קשות ומונחים תרבותיים בפרקים מסוימים. לדוגמא בפרק הראשון של נעמה, המטופלת המאוהבת במטפל שלה, היא מספרת על חוויה טראומטית שהיתה לה עם בחור שהיא מתארת "כילד טוב" עם "כיפה סרוגה" מ"בני עקיבא". הבעיה היא שהבחור הזה לא בדיוק מתנהג לפי המוסכמות של מישהו שבא מרקע דתי ובוודאי לא לפי אמות המידה של "ילד טוב". הדיון על "כיפה סרוגה" התפתח לדיון על סדרת הטלוויזיה סרוגים המבוססת על אותה קבוצה דתית ועוקבת אחרי החיים הרומנטים של רווקים ורווקות בני שלושים המחפשים אהבה במסגרת הדת. פה אפשר להראות קטעים מן הסדרה הזאת.

דוגמא נוספת נמצאת בפרק על ידן הטיס הקרבי שהפציץ בטעות גן ילדים פלסטיני. ראובן, המטפל אומר לידן שבפסיכולוגיה יש אימרה "הלקוח תמיד טועה" אבל ראובן חושב "שהלקוח תמיד מטעה". פה התפתח דיון בכיתה על ההבדל בין טועה ומטעה. ואומנם אפשר ללמוד הרבה על האופי של ידן לפי הבחירה המדויקת של המילים שלו. ידן מתאר מצב שבו הוא התעלף, אבל במקום להשתמש בביטוי המקובל בשפה העברית "לאבד הכרה" הוא אומר שהוא "הפסיד הכרה". ראובן המטפל שלו

מנצל את הרמזים הלשוניים של המטופל שלו כדי להפנות את תשומת הלב של ידן לעובדה שהוא מכלכל כל מצב במונחים של רווח והפסד. למעשה כל דבר בחייו של ידן מתוכנן וזאת תוצאה של הצפיות הגבוהות של החברה הישראלית מהטייסים להיות "הכי טובים" בכל מה שהם עושים. בעיבוד האמרקאי לדמותו של ידן האלמנט התרבותי הזה לא תורגם בצורה כל כך משכנעת מפני שהמעמד החברתי של הטייסים בארצות הברית הוא לא מעמד של עילית ולכן הציפיות החברתיות לשלמות הן לא גורמים מעצבים באופיים של הטייסים.

במפגש האחרון עם הסטודנטים הראינו קטעים מתוך הסרט ואלס עם באשיר, הסרט הישראלי שהיה מועמד לפרס האוסקר לסרט הזר הטוב ביותר. למרות שזה לא סרט קצר, בחרנו להראות אותו משתי סיבות. אחת, הסטודנטים נהנו לזהות את אורי סיון בסרט כדמות החבר הטוב ובכך נוצר קשר חי בין אנשים דוברי עברית בעולם האוניברסיטאי לבין העברית בסרטים ישראלים. ואומנם ההתלהבות שנוצרה במשך הסמסטר הזה אצל הסטודנטים יצרה מוטבציה להמשיך וללמוד עברית. השפה העברית התקשרה עם יצרתיות וחידוש וזאת הסיבה השניה לכך שהסרט הוקרן. הסרט שנעשה באנימציה מאפשר ליוצרים ולצופים להתמודד ביתר קלות עם מצבים טראומטיים. הדמות המרכזית בסרט איבדה את הזכרון בקשר לכל מה שקרה במשך מלחמת לבנון הראשונה שבה השתתף המספר כחיל צעיר. הסטודנטים גם קישרו את הסרט הזה עם הסרט \$9.99 שגם הוא נעשה באנימציה וגם בו יש מצבים של הלם. למשל כאשר רואים את אחת מהדמויות קופצת מן הגג, כמו שאמר אחד הסטודנטים, עדיף לראות את התוצאה באנימציה ולא דרך המצלמה.

ברצוני לסיים את המאמר בהבאת דוגמאות מן העבודות הסופיות של הסטודנטים ולהראות כיצד הוראת העברית דרך סדרות טלוויזיה וסרטים קצרים דירבנה את הסטודנטים לקדם את היכולות הלשוניות שלהם מעל ומעבר לקורס עברי מסורתי. הדבר ראשון שבלט הוא שתודות למעורבות האישית והעניין של הסטודנטים במדיום היוזואלי הקצר, הם היו מוכנים להשקיע יותר שעות ויותר מאמץ בעבודתם. יתר על כן, הם הביעו את הכרתם ותודתם על הקורס וביקשו ללמוד עוד על הנושא. כדי למדוד את מידת ההשקעה של הסטודנטים, הם נתבקשו לכתוב על כל עבודה כמה זמן לקח להם לצפות (ולצפות מחדש) בכל פרק וכמה זמן לקח להם לכתוב כל עבודה שבועית שנכתבה כתגובה על כל פרק שנצפה בבית (כולל הזמן להדפיס את העבודה). מספר השעות לצפיה של כל פרק נע בין 30 דקות (לסטודנטים מתקדמים שצפו בפרק רק פעם אחת) לבין שעה וחצי (לסטודנטים שצפו בפרק יותר מפעם אחת ועצרו לצפות בקטעים קשים שוב ושוב). כאמור כל הפרקים שנצפו בבית נצפו בעברית עם כתוביות בעברית. הזמן שדווח לכתובת העבודה השבועית נע בין שעה (לסטודנטים מתקדמים) לבין חמש שעות לסטודנטים פחות מתקדמים. המצב של פערי ידע נוצר מפני לשנה השלישית יכולים להירשם סטודנטים שסיימו חמישה סמסטרים באוניברסיטת ווזליאן או סטודנטים עם רקע מקביל מהבית או ממקורות אחרים. היתרון של לימוד בקבוצת הוראה עצמאית הוא שכל אחד יכול לעבוד לפי הקצב האישי שלו עם ההדרכה, ההנחיה והמשוב מצד המרצה. מאיסוף הנתונים האלה התברר שכלל שהסמסטר התקדם, נדרש מן הסטודנטים פחות זמן לצפות ולכתוב את העבודה השבועית שלהם.

בכתיבת העבודה הסופית הסטודנטים השקיעו משעתיים עד חמש שעות. העבודה הסופית של סטודנט אחד כללה 1031 מילים במקום 750 מילים וסטודנט אחר הגיש עבודה שבועית נוספת. כאמור, תנאי לקבלת ציון סופי היה תיק עבודות שלם שכלל את כל העבודות השבועיות, התיקונים של העבודות האלה ועבודת סיום. בעבודות הסיום שמתי לב שהסטודנטים השתמשו ב"קול הישראלי" שלהם על ידי חיקוי והפנמה של אופי וסגנון דיבור של הדמויות שבהן הם צפו בסדרות הטלוויזיה השונות. ב"קול ישראלי" הכוונה לכתיבה המשקפת כמה מאפיינים של תרבות ישראלית עכשווית כמו דיבור דוגרי, אירוניה עצמית, חוש הומור ישראלי ואי קבלת סמכות, מאפיינים שעוז אלמוג, סוציולוג והסטוריון המתמחה בהיסטוריה הסוציולוגית של החברה והתרבות הישראלית הפופולרית, מציין עדין נוכחים במנטליות העכשווית של הצבר. בנוסף למאפיינים המסורתיים האלה של הצבר, עוז אלמוג גם מזכיר את האופי היותר נשי והיותר רך של כמה מהדמויות הגבריות. אימוץ הקול הישראלי הנשי הופיע בכמה עבודות סופיות והראה שהסטודנטים השתמשו ביכולות הלשוניות שלהם כדי לשקף את המנטליות של התרבות הישראלית המשתנה. זאת אחת הסיבות שהעבודות הסופיות היו יצרתיות, מענינות ומיוחדות.

לסיום אביא דוגמאות מהעבודות הסופיות של הסטודנטים ואדבר על "הקול הישראלי" שלהם.

1.

(ראובן יושב במשרד שלו. הוא שומע את יעל צועקת אליו משהו. הוא יוצא מהמשרד ורואה אותה בסלון.)

ראובן: מה? יש לי לקוחה שבאה ממש עכשיו.
 יעל: אני יודעת, נראה לך שאני לא יודעת שזה הכי חשוב? אבל תגיד לי עכשיו, איך זה שאתה שכחת שאמרת לבן שלנו שאתה תהיה במשחק כדור רגל שלו היום?
 ראובן: אח! (נותן לעצמו מכה על הראש. הוא נראה באמת מודאג) איך זה קרה? הלקוחה ביטלה, אז קבענו מועד חדש ופשוט לא כתבתי את המשחק ביומן שלי....
 יעל: מה זה ראובן? מה זה?
 ראובן: אני אעשה משהו בשבילו בסוף השבוע. אה...אני צריך לחזור,
 (יעל מסתכלת עליו כשהוא יוצא. היא נראית מאוכזבת.)

בקטע הזה הסטודנט שמר על הפורמט של בטיפול שבו לפני הפרק יש פעילות במשפחה של ראובן שקשורה למה שיקרה בפגישה שלו עם המטופלת. דרך הבטויים "נראה לך" "ותגיד לי", הסטודנט השתמש בקול הדוגרי הישראלי. הסטודנט הזה גם הזכיר את הספורט הפופולרי הישראלי, כדור רגל, שמתקשר יפה לסרט גול עצמי שראינו בכיתה. אם כך, הסטודנט לא רק ראה אלא גם הפנים את הקול הישראלי והשתמש בו ליצרת כתיבה עברית אותנטית בהקשר התרבותי שלה. המעבר של שימוש

בשפה מהמדיום של הטלוויזיה לשפה במדיום של הכתיבה האישית הביא לכך שהעברית נשמעה יותר אקטואלית ויותר חיה.

2.

שיחה בין ראובן ומטופל חדש, אהרון. אהרון הוא תלמיד באוניברסיטה אמריקאית. הוא בן עשרים, בריא וחכם. הוא בא ממשפחה טובה. ההורים שלו מאוד אוהבים אותו, ועוזרים לו בכל מה שצריך. הוא תלמיד טוב ויש לו הרבה חברים. אבל אפילו שהכל באמת בסדר בחיים שלו, הוא עדין מוצא את עצמו בדיכאון נורא. הוא לא מרגיש שיש לו סיבה לעשות שום דבר. הנה השיחה הראשונה בין אהרון וראובן.

אהרון נכנס.

ראובן: שלום. ראובן. נעים מאוד.

אהרון: אהרון.

ראובן: תרגיש בנוח. אתה יכול לשבת שם על הספה.

אהרון: תודה, תודה.

ראובן: קפה? תה? משהו?

אהרון: לא תודה. אני בסדר. אולי מים.

ראובן: בהחלט.

אהרון: תודה, תודה.

ראובן: אז אהרון, למה אתה חושב שאתה כאן?

אהרון: להגיד לך את האמת, אני באמת לא יודע.

הסטודנט בקטע הזה אימץ את טון הדיבור הלא רשמי והחברתי שאפין את היחסים בין המטפל למטופל בטיפול ובכך יצר דיאלוג תרבותי אותנטי שבו המטפל והמטופל משתמשים בשמות הפרטים שלהם. כמה פעמים במשך הפגישות ראובן המטפל מציע למטופלים שלו כוס קפה כחלק מהכנסת האורחים הישראלית וגם כדי ליצור אוירה נוחה ופחות רשמית. יותר מאוחר בסדרה ענין הקפה ומכונת הקפה שקנה ידן לראובן נהפכת לנקודה מרכזית בעלילה של הסידרה.

3.

דפיקות קלות על הדלת.

"אני בא" אומר ראובן.

ראובן מוזג קפה לכוס שלו והולך אל הדלת. לפני שהוא מגיע אל הדלת, הדלת נפתחת ופתאום איילה עומדת בפתח. הזרועות שלה לא בגבס ויש לה חיוך גדול על פניה.

"איילה: בבקשה תכניסי" אומר ראובן. "איזו הפתעה בשבילי. איפה הגבס שלך?"

איילה הולכת לספה ויושבת. היא לובשת מכנסיים, חולצה בצבע צהוב וסנדלים. השיער שלה יותר ארוך ופזור.

"כן, אני מרגישה יותר טוב עכשיו" איילה עונה. "אין לי גבס כבר חודש". היא מחיכת עוד חיוך קטן.

"טוב, טוב" ראובן אומר ויושב על הכסא שלו. "הרבה זמן עבר מהפגישה האחרונה שלנו. חשבתי שאת לא תבואי עוד פעם..." איילה זהה קצת בכסא.

"כן, כן" היא עונה. "אבל רציתי לחזור. רציתי לבוא עוד פעם." ראובן מביט אל המטופלת שלו וזו קצת בכסא שלו. "למה חזרת?" הוא שואל.

"שמעתי דברים עליך. שמעתי שהיו לך בעיות... שנסעת לזכרון יעקב לכמה שבועות כדי להתאושש. חשבתי על זה. חשבתי לעצמי, מה פתאום? הפסיכולוג שלי צריך להיות חזק בשבילי, לחשוב מחשבות ברורות אם אני לא יכולה. ופתאום הבנתי שאתה לא כל כך יותר בריא ממני."

הדיאלוג הזה משקף את המודל היותר נשי והיותר שביר של הגבר הישראלי במקרה הזה, ראובן המטפל, שגם הוא מתמוטט. כמה וכמה פעמים במשך הסיידרה בטיפול הצופה נעשה מודע

למגבלות האישיות והמקצועיות של ראובן. למרות שלפי המחקר של ידן, ראובן נחשב לפסיכולוג "הכי טוב", הוא לא תמיד מתנהג בצורה הכי טובה. לדוגמה, הוא מאבד את הסבלנות שלו ואומר דברים שאין בסמכותו לומר. בכיתה דיברנו על אסי זיין, (ראובן) שהדמות הזאת לא תואמת לדמויות אחרות שהוא גילם בקולנוע הישראלי שהן יותר גבריות ומסורתיות.

4.

בחוף. ברחוב מול הקליניקה של ראובן. צהרים.

זוריק (המהגר הרוסי) מהתוכנית מרחק נגיעה מגיע לרחוב של ראובן לבוש בחולצת טי וגינס. זה מתרחש ממש אחרי הפרק שבו החרדים היכו אותו בגלל היחסים שלו עם רוחלה הדתיה ועדין יש לו חבלות על פניו ועל הזרועות שלו מהמכות שהוא קיבל ממנחם וחבריו. הוא הולך לדלת ומרים את ידו לדפוק בדלת.

בפנים. בקליניקה של ראובן. המשך.

ראובן יושב במשרד שלו. שומעים את הקול של הדפיקות. ראובן קם, הולך לדלת ופותח אותה. זוריק עומד בחוף.

זוריק: שלום אני זוריק.

הם לוחצים ידיים.

ראובן: ראובן. נעים מאוד.

זוריק נכנס לקליניקה ומסובב את ראשו להביט בכל. ראובן מצביע על הספה בצד השמאלי של הקליניקה.

ראובן: אתה יכול לשבת פה בבקשה. רוצה משהו לשתות?

זוריק: לא, תודה.

זוריק מתישב על הספה ושותק.

ראובן: תגידי לי באת כל הדרך מבני ברק רק כדי לשבת ככה בדממה?
זוריק: תשמעי, באתי בגלל המעבידים שלי. מישהו אמר להם שאני לא מתנהג כרגיל
ושלחו אותי אליך.

ראובן: איזה מעבידים? במה אתה עובד?

זוריק: אני עובד בחברה לניקוי חלונות ב"סנפלינג". אנחנו עולים במעלית ורוחצים את
החלונות.

ראובן: אתה אוהב את זה?

זוריק: העבודה לא משהו אבל יש משהו יפה בלראות את העיר ממעלית, בלי שום
מחסום ביני ובינה...

המצלמה חוזרת לראובן שחושב כמה שניות.

ראובן: מה זאת אומרת בלי מחסום?

זוריק: מה לא ראית את המעליות האלה? במקום קירות יש איזה קרש או שנים. אם
לא תלבש את הרתמה אין מה שיעצור אותך מליפול...או לקפוץ. ואז יש לנו את
החוקים האלה מה לעשות אם אחד מאיתנו מתחיל להתנהג עצוב או מוזר או
משהו... ואז שלחו אותי לכאן.

ראובן: איך התנהגת ששלחו אותך לכאן?

זוריק: לא יודע. רבתי עם השותף שלי.

הוא מפסיק לשניה אבל ראובן לא מדבר.

זוריק: היה ככה: שכחתי ללבוש את הרתמה שלי והשותף שלי התחיל לצעוק עלי. אני
לא יודע למה אבל הצעקות שלו הפריעו לי מאוד ופתאום סרבתי ללבוש את
הרתמה. לא שרציתי לקפוץ או משהו. רק עכשיו השתחררתי מהצבא ואני לא צריך
שאנשים יצוו עלי בצעקות ככה. אני לא רוצה לשמוע עוד פקודות.

בקטע הזה הסטודנט לא רק השתמש ב"קול הישראלי" שלו אלא גם בחוש ההומור
הישראלי. "באת כל הדרך מבני ברק רק לשבת ככה בדממה" שואל ראובן את זוריק,
שהוא השם האמיתי של אחת הדמויות בסדרת הטלוויזיה מרחק נגיעה. הסטודנט
השתמש בשפה מיוחדת כדי לתאר את העיר ממבט על, בלי מחסומים, לביצוע עבודה
שגרתית. המעבר הזה בין רמות שונות של השפה מהשפה היומית לשפה היותר
פואטית, מן הטון הרציני לטון היותר אירוני מראה שהסטודנט הזה שולט במשלבים
שונים של השפה ומרגיש בנוח במעבר ממשלב אחד לשני. זאת גם היתה העבודה
היחידה ששילבה שתי סדרות טלוויזיה: בטיפול ומרחק נגיעה.

המטרה של המאמר הזה היתה לשתף את הקולגות שלי בנסיון של שילוב תוכניות
טלוויזיה, סרטים קצרים וגם סידרה תרבותית בהוראת העברית כדי לשפר מיומנויות
לשוניות ולהעשיר תכנים תרבותיים ברמה המתקדמת של לימוד העברית. אם זאת כל
מרצה צריכה להחליט מה יעבוד בשבילו או בשבילה לפי גורמים משתנים כמו מספר
הסטודנטים בכיתה, הנכונות שלהם להשקיע, משאבים כספים של האונברסיטה
בהקרנת סדרות טלוויזיה והבאת מרצים אורחים ועוד. מה שכל מרצה יכולה לקחת
מהנסיון הזה הוא ההתלהבות של הסטודנטים מסידרות טלוויזיה ומהמדיום של

הסרטים הקצרים והעוצמה של המדיום הזה שהאורך שלו לא משקף את העושר הלשוני והתרבותי הגלום בתוך-תוכו.

ביבליוגרפיה

- קרת, אתגר. 1994. געועי לקיסינגר. זמורה-ביתן.
קרת, אתגר. 2002. צנורות. זמורה-ביתן.
כץ, דלית. 2009. שילוב פסטיבל סרטים ישראלים בהוראת העברית. הדור: השנתון העברי של אמריקה.
קריסטל, מירב. 2007. בשכפול. ידיעות אחרונות.
<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/>
קפלן, אורן. 2008. ממצאי מחקר: השפעת הסדרה בטיפול על עמדות הציבור בישראל לגבי טיפול פסיכולוגי www.hebpsy.net/community.asp?id=100&article
=1626.
Almog, Oz. *The Sabra Genome in the Israeli Mentality*, Tikkun,
<http://www.tikkun.org/article.php/Oz-SabraGenome>.